

Nr 8

LLA/30008

F ö r t e c k n i n g

ö v e r

S o p h i a B r a h e s s a m l i n g

Samlingen överlämnad som gåva till landsarkivet 1906
av Riksarkivet.

Förteckningen upprättad 1902 av Lauritz Weibull.

1. Sophia Brahes släkt- och kopiebok nr 1.

Denna folio i pappband om 36 bl. (33 x 22 cm) är till öfvervägande del skrifven af Sophia Brahes sekreterare, endast bl. 10 och 36-36v äro helt och hållet af hennes hand. Här och hvar har hon dessutom gjort rättelser och tillägg. En årsbeteckning finnes å bl. 33, där det säges, att af Birger Jarl äro 19 konungar komma, och Sophia Brahe i margin anmärker: "1624 er nu 20 konger".

Bl. 1-20v i denna släkt och kopiebok innehålla genealogier öfver skånska släkter, begynnande med Axelsönerna, "der krestne vore". Därefter följa "allehande memoriall skreffuen och sende breffue om slegterne". De upptaga bl. 21-36 och bestå af utdrag ur bref, skrifna af hofmästarinnan fru Beate Huitfeld (Ulfeld) till fru Sophia Brahe. Dessa bref röra sig alla om genealogiska ämnen, och de ega ett enastående värde för en rätt förståelse af den andliga atmosfer, i hvilken den danska högaristokratien lefde under Christian IV:s tid.

I boken är inlagdt ett originalbref från Sophia Brahe till Johan Sparre af Bolmeryd af den 14 september 1629. Till brefvet höra två bilagor: en värtförteckning och "nogen kaart fortegnelse om di Brahers slegt" - den senare hufvudsakligen ett utdrag ur Sophia Brahes stora släktbok, nu förvarad i Lunds universitetsbibliotek.

2. Sophia Brahes släkt- och kopiebok nr 2.

Denna folio i pappband om 106 beskrifna blad (34 x 23 cm) bär på frampermen inskriften: "Alle haande om slegter", och på bakpermen: "Her Tage Tot". Boken är tillkommen för Sophia Brahes räkning, och hon har här och hvar gjort egenhändiga rättelser och tillägg. Den är till större delen skrifven 1640, såsom årtalsangifvelser flerstädes gifva vid handen. Anteckningarne å bl. 80 härröra från den 27 Juli 1639.

De i boken införda släktlängderna och personalhistoriska uppgifterna härstamma från skilda håll. De å bl. 1-12 förekommande härröra sålunda ur en "bogh, som er skreffuet thil fru Abell Skell" 1584, och de å bl. 56-64 "aff nogen slegte bøger, som fru Ellse Munck sende migh", å bl. 68v citeras "Niels Krags bog" och å bl. 106 "en fortegnelse, som Jørgen Rosenkrands, Holger Rosenkrands fader, med egen haand haffuer skreffuitt". En stor del af de öfriga genealogiska uppgifterna äro hentade ur bref, skrifna till Sophia Brahe och meddelade i utdrag. Bland brefskrifvarne kunna nämnas: fru Sophie Below, känd såsom släktboks författarinna, fru Helle Stensdatter, fru Abel Norrby och jungfru Margaretha Rosenkrantz.

Men hvad som framför allt gifver denna bok dess värde är mängden af de däri införda afskrifterna af medeltida pergamentsbref. De röra till största delen medlemmar af familjen Thott. Originalen till vissa af dem äro väl ännu bevarade, men de flesta torde numera vara förlorade.

Utdrag ur Huitfeldt förekomma å flera ställen i boken, hvaruti också intagits en afskrift af Christian III:s recess 1536 och "nogett aff en stor bogh tilhørde Peder Suedtzen borgemester wdj Helsingør, hvor wdj stod mange damme och Kong Maijs mandatter". Några anteckningar af intresse för Sophia Brahes egen biografi förekomma äfven.

3. Sophia Brahes släkt- och kopiebok nr 3.

I denna folio i pappband om 45 bl. (33 x 23 cm) har Sophia Brahe låtit sin skrifvare sammanföra genealogiska anteckningar, hentade ur ett flertal olika släktböcker. Bland dessa märkas: Jørgen Brahes, "en slegtebog, som fru Elsebe Brahe, herr Hans Schouffgaardtz, haffuer ladett schreffuett om hindis faders och moders slegt" på Gundestrup 1553, "en bog som fru Anne Clausdatter haff:x ladet skreffuet", Niels Krags vapenbok, fru Margrete Friis släktebok, "en liden rulle Palli Wznis" m.fl. Mellan utdragen och i margerna förekomma flerstädes anteckningar af Sophia Brahes hand. Det hela torde liksom de båda föregående släkt- och kopieböckerna vara att anse såsom en materialsamling till hennes stora släktebok.

I detta band äro införda afskrifter af konung Hans skydds-
bref för Iver Axelsen 1487, hvars original nu är förloradt (Huit-
feld, VI, 69-70), och af "ett affkaldtz breff jimmelom di Axel-
søner" af 1466, i original numera i Danska Rigsarkivet. Utdrag ur
ett bref från fru Brigitte Mornand till Sophia Brahe läses å bl.
42v.

Om tiden för denna släkt- och kopieboks tillkomst lennar en
anteckning å bl. 13 upplysning: "Anno 1633 da haffde Helle Stens-
datter 2 sønner och 4 døtter".

4. Sophia Brahes vapenbok.

Denna folio i pappband om 119 bl. bär å frampermen anteckningen:
"Allehaande vaaben" (33 x 22 cm).

Till största delen är detta band, som innehåller vapenteckningar
och vapenbeskrifningar samt smärre genealogiska anteckningar, skrif-
vet af Sophia Brahes sekreterare; sjelf har hon endast skrifvit bl.
38-43 och för öfrigt här och hvar gjort marginalanteckningar. Å bl.
71v är i regestform infördt Erik af Pommerns vapenbref för Povel
Jensen (Kabel), dateradt Hadersleben 1441, å bl. 83 finnes ett ut-
drag ur ett bref från Lisbet Bryske till Sophia Brahe, och å bl.
108-109 kopior af tvenne bref från Sophia Below till densamma.

Sin vana trogen angifver Sophia Brahe med noggranhet äfven i
denna vapenbok källorna till det däri införda. Hon nämner sason
sådana en hel samling vapenböcker: Axel Urnes, Sten Billes, Kirstine
Kaas', Sigvord Grubbes, Oluf Rosenkrantz', Lisbet Bryskes, Claus
Lyschanders och andra. Särskildt ofta citerar hon "en bog med 900
waben", och hon lennar å bl. 1v följande upplysning om densamma:
"denne bog med 900 waben haff:r Christen Eriksen, son war Erick
Walekendrupsz wechte søn titlaant mig. Hans høstru hede fru Sophia,
son war Nielsz Krabbe thil Wegehohn och fru Birette Schaffues datter,
fru Birette Schaffue war min faster datters, hindes fader hede Her-
loff Schaffue, hindes moder hede fru Anne Brahe. Hun war min faster".

Men Sophia Brahes källor för denna vapenbok äro icke blott hand-
skrifna. Hon har däri antecknat hvad vänner och fränder berättat
för henne. Och när hon på de slott och gårdar, till hvilka hon kom-
mit, funnit något anteckningsvärdt, har hon i vapenboken infördt en

notis därom. Hon talar salunda om Laxmandernas vapen, sådant det finnes på Hofdala och Rönnowholm, om sin "moders 16 ahner, som de staar paa bieleken paa Knudstrup j fruestuen", om porträtt och vapen på Billesholm och om Thottarnes och Rosenkrantzernas många anträd på Wallö.

Denna vapenbok torde härröra från 1630-talet. Å bl. 108 läses på två ställen årtalet 1639.

5. De danske konungarnes, Brahernas och Wasarnes släktebok.

Denna i grönt pergament bundna folio (32 x 21 cm) är egenhändigt nedskrifven af Sophia Brahe. Den innehåller 13 beskrifna blad. Sista delen därpå, som utgöres af "enn kortt fortegnelse om kong Gøstausz denn første" är ett förkortadt utdrag ur Sophia Brahes stora släktebok. Slutorden i handskriften lyda:

"Saa war konning Gøstausz den første och min morfader herr Clausz Bille nestsydskind børn, som her aff (>: stamtaflan å bl. 11) er att sehe. Och lod forneffnde konning Gøstausz kalde sin datter frøchen Elisabeth /:hertug Chrestofers genahl wdaff Meckelburg:/ effter min normoder fru Elisabeth herr Clausz Billisz, som mange witerligtt er. Huilke forneffnde hertuginde sielff sagde till mig wdj Helsingborig den tid hindisz førstelige naade drog her igenem landit jndwdj Suerig 1592.

Datum Helsingør denn 17 Jullij anno 1626.

Sophia Brahe
Ottis datter" npp.

6. Sophia Ruds släktebok etc.

Denna folio i gult pergamentsband (34 x 20 cm) har 74 beskrifna blad. Af dessa innehålla 1-22, 25-31 (23-24 äro senare inhäftade) ett exemplar af fru Sophia Ruds släktebok. Dess med illuminerad begynnelsebokstaf inledda titel har följande lydelse:

Denne efterschreffnue slegt bok lod minn sallige hostru Sophie Rudtz datter till Elffaed wdi Fynn giøre alle hinndis

slegt och epterkommere thill hukommelse oc til enn ere epther hinndis dø. Saa were hinde gud naadig oc barmhiertig.

Och døde hunn paa Thurreby første fredag natt wdi fasste, der mand schreff med LV.

Och legger hinndis liig begraaffuidt wdi Thureby kiercke hoss minn sallige fader her Madtz Bøller rider.

Och sennder ieg minn sallig hostrues datter fru Madellinae Jørgen Winnis thill enn ihowkommelse".

I denna fru Sophia Ruds släktebok, hvilken enligt ofvanstående blifvit af Erik Bøller skänkt till Magdalena Brahe, g.m. Jørgen Urne, ingår å bl. 27-30: "Her Arffuidt Trolles federne oc møderne slegtt, som er schreffued effter en fortegnelse, som hand med egen hand haffuer schreffuett". I slutet af släktoboken läses: "Finis in libro dominae Anna Rosenkrantz in Torbenfeldt".

Bl. 32-73 i denna handskrift upptagas af fru Vivica Podebusks släktebok, ursprungligen skrifven för hennes räkning 1550, men här i afskrift från början af 1600-talet och försedd med talrika rättelser och tillägg. Bl. 74 handlar "om de Minekwitzer", och Sophia Brahe har däröfver skrifvit: "Dette bekom jeg af Eiller Bryske".

Handskriften har - såsom af detta framgår - tillhört Sophia Brahe, hvilken försett den med ett stort antal egenhändiga randanteckningar. Å bl. 1 har hon tillagt: "Dene bog lod Erick Bølle skriffue. Hand haffde min farmoder, fru Sophia Rud, som først haffde hafft mijn faders fader her Thyghe Brahe till Tostrup. Men mijn faders moder fru Sophia Rudt lod først giøre deane bog".

7. De Billers Jensis sønners XVI aner och slegtebog.

Denna handskrift i gult pergamentsband (32 x 21 cm) af Lyschanders Billekrönika innehåller 39 bl. (2 + 1-37) och synes vara skrifven i början af 1600-talet. Den har tillhört Sophia Brahe, som å bl. 32v gjort en egenhändig rättelse i margen och på andra ställen låtit sin skrifvare göra anteckningar. Å bl. 37 finnes Sophia Brahes egenhändiga namnteckning under en stamtafla, visande Gustaf Wasas och Claus Billes härstamning från Christiern Nilsson Wasa.

Å bl. 2 har hon låtit anteckna:

"Dise epterschreffne rim bleffue først begøndt wdi min mormoder fru Elisabeth Ulstand, her Claus Billes hustrues tid, som leffde 1540, huilcke rim er giordt paa min morfader her Claus Billes och fru Elisabeth Ulstands 8 anner, siden er de vdsatte om min morbroder Jens Billes børn, och dertil sat 8 aff deris moders wabenn, som hede fru Karrenn Rønnou, och dennem ochsaa vdsatte paa rim.

Dise første 8 wabenn med deris rim er mine møderne wabenn, thi min morbroder Jens Bille till Lyngs-gaard och min moder fru Beate Bille ware sødschinde".

Denna handskrift har såsom en anteckning å bl. 1 visar, i slutet af 1600-talet tillhört assessor Schillerfeld. Den införlifvades med Antikvitetsarkivet genom Lars Bures försorg.

8. Lisbet Bryskes släktbok.

Denna folio i gult pergamentsband (32 x 20 cm) om 180 bl. (2-126, 128-172, 175-184) är utstyrd med ett stort antal illuminerade sköldmärken, mellan hvilka den fortlöpande serien af släktanteckningar är införd. Ett register (bl. 182-184v) afslutar boken.

Å bl. 2v finnas Billernas och Bryskernas vapen med en vildman vid sidan. Ofvan dem läses:

"Denne slecttebog er antegnett oc begynt fra her Aage Lunge rider oc hans hostru fru Maren Base oc siden fremdelis deris børn oc effterkomer mz deris adelig vaben oc anher befattitt oc samen skreuen aff Lisbett Bryske pa Stauanger kongs gaard ij Norge 1625.

Alle mand till maade er umuligtt.

Lisbett Bryske

Egenn hannd".

Nedanför vapenbilden är antecknad:

"Dens bog hauer ieg Lisbett Bryske giuit min kiere datter

Beritte Krabe 1628 paa Stauanger kongs gaard ij Nore.

Lisbett Bryske.

Egenn hand".

Å innersidan af frampermen finnes en anteckning af Lisbet Bryskes man, Henrik Bille, från 1624. Å bl. 184v ses ett monogram innehållande bokstäfverna: E(rik) L(ange) och S(ophia) B(rahe).